Bodem – Lood in de grond

Pilotproject Staatsliedenbuurt

Lood kan schadelijk zijn, vooral voor kinderen. Om blootstelling aan lood in de bodem tegen te gaan onderzoekt Amsterdam plaatsen waar kinderen veel spelen. Ook in tuinen kunnen kinderen met lood verontreinigde grond binnenkrijgen. Amsterdam wil ook deze blootstelling terugdringen.
De ervaring leert dat zeer weinig mensen op basis van algemene informatie actie ondernemen. Daarom wordt een pilot voorbereid waarin bewoners persoonlijk worden benaderd. De Staatsliedenbuurt lijkt hiervoor geschikt. Een belangrijk doel is om mensen bewust te maken van de risico's van lood en wat ze kunnen doen om risico's weg te nemen. Voornemen is om de pilot najaar 2020 uit te voeren.

Betrokken partijen en rolverdeling

- Gemeente Amsterdam (Grond en Ontwikkeling en stadsdeel West)
- Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied, hierna OD
- GGD

G&O heeft met de GGD en de OD afgesproken dat alle drie de organisaties informatie over lood verstrekken vanuit de eigen invalshoek. Daarbij verwijzen de organisaties naar elkaar door. De verdeling is als volgt:

- GGD: risico's van lood en gebruiksadvies.
- OD: loodkaart, nota bodembeheer waarin de Amsterdamse loodnormen zijn vastgesteld en de programmatische aanpak van lood wordt beschreven.
- G&O/Gemeente Amsterdam: tuinenproject en kinderspeelplaatsen.

Doelgroepen

De keuze voor pilotwijk is gevallen op de Staatsliedenbuurt. De wijk is gebouwd op een 19^{e} eeuws industriegebied en het is mogelijk de meest verontreinigde woonwijk van Amsterdam. Volgens het Bodeminformatiesysteem komen in de wijk zeer hoge loodgehalten voor.

De wijk is gebouwd in een typisch Amsterdamse bouwblokkenstijl met 4 woonlagen en binnentuinen. In de wijk wonen 13.000 mensen verdeeld over 8.000 huishoudens. Er wonen 502 kinderen van 0-3 jaar en 817 kinderen van 4-14 jaar. Voor het blootstellingsrisico maakt het niet uit of de tuin in eigendom is of wordt gehuurd, maar de situaties hebben wel een eigen dynamiek. In alle gevallen hebben de ouders de mogelijkheid om de gebruiksadviezen toe te passen en daarmee het risico weg te nemen.

Bewoners (huurders en eigenaars/bewoners)
Van de woningen zijn er 2.400 bewoond door de eigenaars, er zijn 3.700 corporatiewoningen en de overige 1900 worden door particulieren verhuurd. Hierdoor is er de mogelijkheid om ervaring op te doen in verschillende situaties.

Een ander voordeel van de wijk is dat deze duidelijk begrensd is en eventueel in 3 of 6 logische eenheden is op te delen.

Woningcorporaties en particuliere verhuurders
Woningbouwverenigingen zullen niet geneigd zijn tot het saneren van individuele tuinen. De renovatie van woonblokken is een natuurlijk moment om ook de tuinen te onderzoeken en saneren. G&O is in gesprek met de AFWC (Amsterdamse federatie van woningcorporaties) om te bekijken hoe huurders ook geïnformeerd kunnen worden en onderzoek in de tuinen kan plaats vinden. Particuliere verhuurders zullen mogelijk niet geneigd zijn om opdracht te geven tot saneren vanwege de kosten. Een tuinonderzoek kan leiden tot een conflict tussen huurder en verhuurder. Dat is echter geen reden om geen onderzoek te doen, maar het is dan wel belangrijk om te wijzen op de indicatieve status van het onderzoek. Het gemeentelijk onderzoek kan niet dienen als bewijslast.

BSR-leefstijlen
BSR staat voor Brand Strategy Research. Dit is een wetenschappelijk model, gebaseerd op de theorieën van Adler en Jung. Het verkent en structureert de achterliggende waarden, behoeften en motieven van mensen. Hierbij wordt gekeken naar twee gedragsbepalende dimensies:

- sociologisch (ego / groep)
- psychologisch (introvert / extravert)

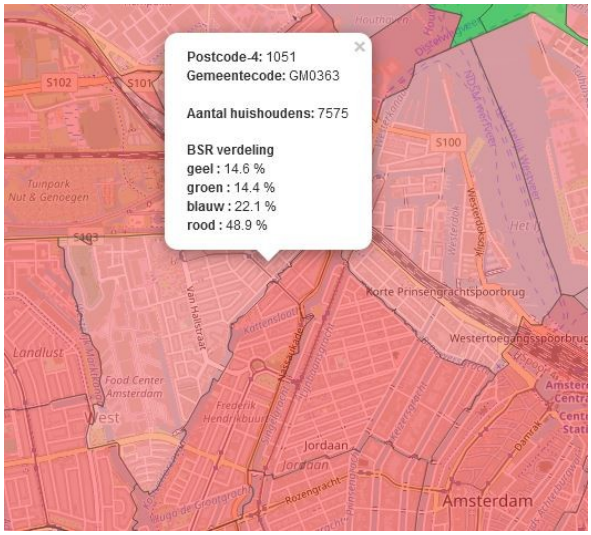
Het BSR-model laat zien hoe met participatie, communicatie en onderzoek op basis van belevingswerelden een grote stap voorwaarts gemaakt kan worden in het effectief en efficiënt betrekken van burgers. De belevingswerelden van mensen hebben een relatie met hun houding ten aanzien van gezag en instituties. Deze houding bepaalt in welke mate en op welke manier mensen genegen zijn te participeren in initiatieven van gezaghebbende partijen. Of het hierbij om het Rijk, de gemeente, de provincie, een woningcorporatie of een zorgorganisatie gaat, maakt eigenlijk niet zoveel uit. Het model kent vier verschillende leefwerelden: rood (creatief), geel (harmonieus), blauw

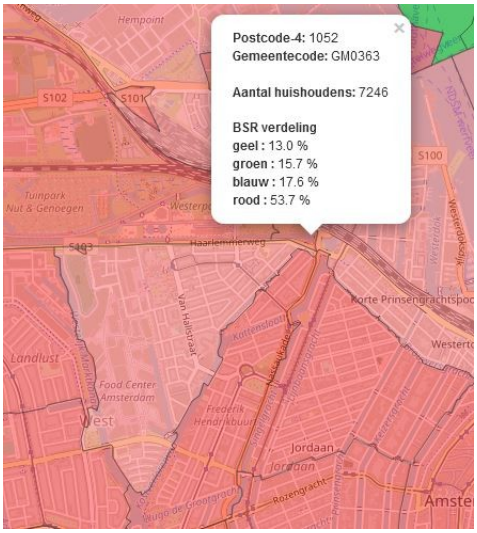

(controlerend) en groen (veilig). Bekijk de afbeelding hieronder voor een indruk van de vier werelden.

De Staatsliedenbuurt valt grotendeels onder postcode 1051 en deels onder 1052. Over deze buurt is bekend dat ongeveer de helft een rode leefstijl heeft. Deze kleur is kenmerkend voor veel Amsterdammers, maar dat betekent niet dat we de volledige communicatie op een bepaald type kunnen richten. Het aantal blauwe getypeerde personen is in deze buurt namelijk ook vrij groot (17-22 procent). Gevolgd door geel en groen met ongeveer 15 procent.

Rood is gericht op ontplooiing en vernieuwing en wil graag open meedenken over plannen. Blauw is gericht op structuur en controle en voelt zich aangesproken door dat soort onderwerpen. Geel zoekt harmonie en evenwicht en wordt graag betrokken bij onderwerpen die daarover gaan. Groen zoekt zekerheid en privacy en wil vooral goed geïnformeerd worden over plannen. Daar kan rekening mee worden gehouden bij het formuleren van bijvoorbeeld de kernboodschap en de keuze voor communicatiemiddelen. Zo wordt rood bijvoorbeeld meer aangesproken door social media of een viral campagne, waar blauw de voorkeur geeft aan een duidelijke informatiebrief. Op deze manier kan de juiste middelenmix worden samengesteld.

Communicatiedoelen

Informeren:

- Wat is lood?
- Oorzaak vervuilde tuinen
- Mogelijke gevolgen contact met lood
- Oplossingen
- Verantwoordelijkheden

Bewustmaken:

- Risico’s lood
- Nut en noodzaak testen
- Belang van een oplossing

Activeren:

- Testmoment aanvragen
- Bij het aantreffen van een verhoogde loodwaarde: oplossing kiezen
- Oplossing (laten) uitvoeren

Werkproces

De gemeente biedt aan om langs te komen om het loodgehalte in de tuin te bepalen. Dat kan op initiatief van een bewoner, nadat zij informatie hebben ontvangen. Burgers krijgen de mogelijkheid om een afspraak te maken met medewerkers van de gemeente die met een speciale meter de tuin kunnen onderzoeken. Dit heeft een aantal grote voordelen. Onze medewerkers kunnen uitleggen wat de risico's zijn en wat mensen kunnen doen om die risico's weg te nemen. Daarnaast kan met de meter direct worden bepaald wat de loodconcentratie in de tuin is zodat mensen ook meteen weten wat er aan de hand is. Tot slot kunnen onze medewerkers wijzen op de subsidie Bodemsanering, maar ook de mogelijkheid om de verontreinigde grond naar de grondbank te brengen. Het afgraven van vervuilde grond is één methode om de blootstelling te verminderen, maar er zijn ook andere maatregelen mogelijk. Denk hierbij aan het plaatsen van een zandbak met schoon zand, het aanbrengen van gras of houtsnippers of het voor kleine kinderen onbereikbaar maken van het vuile deel van de tuin. Tegels zijn niet gewenst vanwege de rainproof ambities van de gemeente.

Werkwijze:

1. Mensen maken een afspraak voor een meting;
2. Afdeling bodem huurt 1 week per maand een XRF-meter en medewerkers lopen dan de afspraken langs;
3. Medewerkers bodem voeren metingen uit en geven informatie. Ze wijzen op de mogelijkheid om de grond af te voeren en bieden hulp aan bij het opstellen van een BUS-melding. Aan tafel maken ze een kort verslag en versturen dat direct.
4. Het initiatief, verantwoordelijkheid voor het uitvoeren van de sanering, het inhuren van milieukundige en aannemer ligt geheel bij de tuineigenaar.

Het voordeel van deze werkwijze is dat voorlichting en onderzoek kan worden gecombineerd en dat direct maatwerkadvies kan worden gegeven. Het nadeel is dat dit onderzoek wel relevante informatie geeft maar formeel niet erkend wordt. Als een tuineigenaar besluit te saneren zal nog een bodemonderzoek worden uitgevoerd door een erkend bodemonderzoeksbureau.

(Communicatie)risico's

De volgende mogelijke knelpunten en risico's zijn in beeld:

1. Het is op dit moment niet in te schatten hoeveel belangstelling er is vanuit bewoners. De pilot is bedoeld om na te gaan hoe we mensen kunnen bereiken, maar er is geen garantie dat we voldoende aandacht krijgen. Het is natuurlijk ook niet uit te sluiten dat het storm loopt. In dat

geval moeten we vertragen of het project aanpassen en meer capaciteit en budget aanvragen. Dit risico kan deels worden afgedekt door een online afsprakensysteem in te richten, waardoor het aantal afspraken meteen beter kunnen verdelen.
2. Het bedrag dat beschikbaar is om mensen substantieel te ondersteunen om tuinsanering uit te voeren is zeer beperkt ten opzichte van het aantal verontreinigde tuinen. Met het budget kan ca 1% van de tuinen worden gesaneerd. De verwachting is dat de belangstelling om te saneren ook beperkt is zodat de meeste aanvragen toch toegekend kunnen worden.
3. In principe richt het project zich op bewoners/gebruikers van de tuinen, omdat hun kinderen risico lopen. Als de bewoners ook eigenaar zijn, kunnen ze zelf tot sanering besluiten. Maar als de bewoners het huis huren, hebben de eigenaren mogelijk een ander belang. We mengen ons dan in de relatie tussen huurder en verhuurder. Dit is voor ons geen reden om ervan af te zien om huurders te benaderen, maar we moeten wel goed nadenken hoe we de eigenaren betrekken.
4. We hebben nog geen aanpak van moestuinen en volkstuinen vastgesteld. Ca 10 jaar geleden is er wel uitgebreid aandacht geweest voor tuincomplexen, maar daarbij zijn wel de oude loodnormen aangehouden. Het voorstel is om op een later moment voor moes- en volkstuinen tot een vergelijkbare aanpak te komen als voor de tuinen.

In reactie op de verhoogde aandacht voor lood zullen Amsterdammers beter willen weten wat de risico’s precies zijn en welk handelingsperspectief zij hebben. Dat perspectief is beperkt, gezien de capaciteit om te testen, het beschikbare budget voor bodemsanering en het feit dat je als bewoner alsnog veel zelf moet doen, zoals na de het onderzoek door de loodconsulent je tuin aanpassen of, in het ergste geval, saneren. Bij een grote toeloop is het perspectief beperkt en onvoldoende, met een afbreukrisico voor de gemeente (gemeente onvoldoende voorbereid).

De ervaring is overigens dat onrust over verontreiniging makkelijk ontstaat, maar dat deze met de goede informatie over risico’s en gedrag (gebruiksadviezen, bijvoorbeeld handen wassen) ook goed te beheersen is.

Woordvoering

Nog nader te bepalen. Waarschijnlijk wordt de woordvoerder van 5.1, 2, e hoofdverantwoordelijk en stemt dit af met de woordvoerder van 5.1, 2, e en stadsdeel West.

Middelen

Wanneer	Wat	Wie	Bijzonderheden
1 oktober	Update website lood (amsterdam.nl/lood)		

	Brief met factsheet / infographic		
	Informatieavond (online en fysiek)		
Doorlopend	Inloopspreekuur		
	Social media campagne		
Op afspraak	Meting en adviesgesprek		
	Folder met informatie over vervolgstappen		
	Herinnering om vervolgstap te nemen		
	Evaluatiemoment		

Acties

Factor C sessie voorbereiden en plannen

- 5.1, 2, e 5.1, 2, e vraagt binnen het factor C team na wie de sessie het beste kan faciliteren.
- Communicatie G&O denkt samen met adviseur(s) bodem na over aanleiding, doel en resultaat.
- Als de facilitator bekend is, intake plannen met adviseur(s) bodem en communicatie GGD + G&O.
- Opzet bepalen: waarschijnlijk gaan we aan de slag met een actorenanalyse en kernboodschap.
- Z.s.m. een sessie plannen, streven is begin september.

Voorlopige deelnemerslijst factor C

- 5.1, 2, b e 5.1, 2, e (afdelingshoofd bodem)
- 5.1, 2, e e (coördinator lood in de grond)
- 5.1, 2, e 5.1, 2, e (adviseur bodem)
- 5.1, 2, e (adviseur bodem)
- 5.1, 2, e 5.1, 2, e (adviseur bodem)
- 5.1, 2, e 5.1, 2, e en/of 5.1, 2, e (communicatie G&O)
- 5.1, 2, e e (gebiedsmakelaar stadsdeel West)
- 5.1, 2, e, e (communicatie stadsdeel West)
- 5.1, 2, e (GGD) en/of 5.1, 2, e 5.1, 2, e (GGD) <5.1, 2, e @ggd.amsterdam.nl>;
- 5.1, 2, e -5.1, 2, e @odnzkg.nl (Omgevingsdienst)
- Afhankelijk van uitkomst gesprekken: contactpersoon woningcorporaties

Overige acties

Update Q&A GGD
Website update + nieuwe URL amsterdam.nl/lood
Update folders lood